

Tápai
Antal

DON QUIJOTE

Gyermekkorom nagy élménye, ritka gyönyörűsége volt, amikor egy egész ív tiszta papirosra jutottam. Amikor ott feküdt „löttem a papiros tisztán, fehérén, hogy a görcsösen szorongott kis ceruzavégben rejő csodákat befogadja. Tele voltam az „alkotókedv” mellett szorongással is, hogy esetleg ügyetlenül tönkreteszem ezt a ritka kincset. Kb. ezt éltem át ismét, amikor Szabó Géza barátom jóvoltából egy fél tábla rézlemezhez jutottam. Ott feküdt előttem ki egyengetve, simán-selymesen, ingerlően, ezer lehetőség letéteményeként. Egy kis simogatás után kikanyarítottam belőle egy darabot, és irtó hajrával, a percekért is küszködve — ahol minden kalapácsütés pozitív, első szándékú, egyértelműen fejlesztő — kikalapáltam az önarcképet. Megmaradt a lemez háromnegyed része, igaz furcsán, féloldalasán megcsontkítva.

Képzletműködésem, műhely- és mesterségbeli tudásom mindig arra inspirált, hogy készülő fejet minden vonásával elképzeljem, magamban felépítsem, és ezt a belsőleg már kész modellt kalapáljam ki. Ez a módszer állandó teljes készenléte követel. Az egész fej építettségét és a felület struktúráját, a plasztikai és technikai lehetőségeket együtt, egyszerre kell látni. Nem lehet egy pontra szűkíteni a figyelmet, mert a karakteres vonások tervszerű fejlesztése mellett az anyag lehetőségeire is ügyelni kell.

Most ebből a furcsán-csonka lemezből ilyen megkötöttségtől mentesen, az előre elképzelt formák nyúga nélkül, szabad asszociálással, költött formákból készítek egy fejkölteményt. Szabadon gyúrom bele az engedelmes lemezbe a formaemlékeimet, úgy ahogyan a kalapácsom alá jönnek, aggályoskodó kritika nélkül. Lassuk, mik halmozódtak bennem, és mik kíváncznak ki belőlem. Egy költött fejnél nem kell majd koncentráció közben állandóan átváltanom formagondokról technikaiakra és ismét formaiakra. Ha krampácsolás közben új és új formák lehetősége csillan fel, nem kell azokat — a hasonlóság miatt — visszaparancsolni a lemezbe, megengedhetem majd, hogy az új lehetőség magával ragadjon.

Reggel rendbe hoztam a munkapadomat, vattával bedugtam a füleimet, és türelmetlen lendülettel — mint aki új, gyönyörű területre tesz kirándulást — hatékony ráverőkalapáccsal elkezdtem a nagyolást. Pár súlyos ütessel kijötték a lemezből a nagy formájú mongolok pofacsontok... Apám járomcsontjai voltak ilyenek. Nehéz vasú, rövid nyelvű kalapáccsal egy sima deszkalapon — a negatív oldalról — kinyomtattam a lemezből a száját..., a pozitív oldal Apám keskenyvonaltú szájára emlékeztetett. (Apám sohasem ült modelt, hiába rimámkodtam neki.) Elnyomva Apám emlékét, most már mindkét oldalról fejlesztetem a száját..., és kialakult a

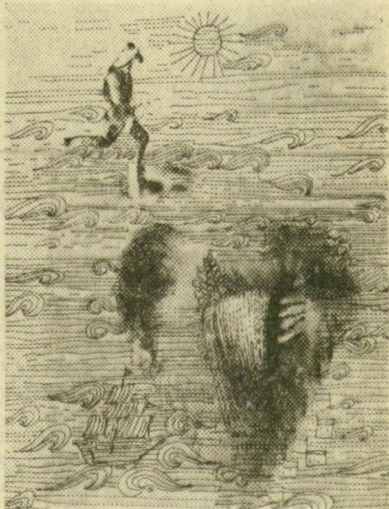
kalapácsom alatt Anyám sírásal küszködő szája. Erőszakkal megváltoztattam, de az ütésem alatt ismét kialakult Apám szája. Szorosra zárva, mint mikor súlyos döntésekben kimondta a megmáshatatlant verdiktet. Hiába, úgy látszik, hogy a forma pontos előre elképzelése nélkül, és összpontosított figyelme nélkül egy bizonyos lelki tónus alakítja a belső szándékot, és ez diktál a kéznek. Ezt is átalakítottam. Kihúztam a lemezből az orrot — noha a technika, amivel kihúztam, eredeti —, az orr az Apósom orra lett. Nagyságban eltűzve, de a részletek rajta, az orrhát és a háromszögű porcogók az Apósoméi. A forma „külső alak, a testet befoglaló síkok, homorú és domború felületek együttese”, és még sok minden ami láthatatlan... mégis determinál. A szimmetriaigényem is mindig bejátszik a munkámba — talán túl fegyelmezett vagyok, vagy gyáva. A homlok gyűrődéseivel eljárógattam, és kialakultak a kezem alatt egy fényképen régen látott és megcsodált, gyapotbálát cipelő afrikai bennszülött agyongyötört homlokbarázdái. Elvezetel kalapáltam ki a szemeket: egyiket nyitva, másikat csukva. Az az érzésem, hogy az egyik nem akar látni, és a másik csak azt lát meg, amit akar... és a látó szem a sajátom lett. Persze ez a forma furakodott a kalapácsom alá. Két nappal ezelőtt még az önarcképet kalapáltam, és akaratlanul is a már kétszer elkészített formát ismételt meg. Üresjáratra csábított a rutinom, mechanikusan dolgoztam. A technika csak addig „alkotófok” amíg élő, ha mechanikussá válik, az emocionális, indulati és érzelmi tartalma vesz el. Dühösen széthúztam elállóvá a füleket, a pofákat beütöttem, és két oldalt mély ráncokat húztam rájuk... ezt a ráncot egy lakatosan láttam valamikor. Még dühösebben ferdére ütöttem az orrot, és az arc tengelyét elgörbítettem. Felbukkant emlékeim között — úgy látszik a régi barátság jussán — Hegyi Pista aszimmetrikusan deformált arca. (Valamikor surló napsütésben mintáztam, a deformáltságát milliméterenként követve.) Elbeszélgettem Hegyi Pistával, és most már — befelé mosolyogva — helyrehoztam a szimmetriát. Közben eszembe jutott Juhász Gyula szemölcsé, és gyorsan a jobb oldali orrajbarázda alá nyomtam egyet... ezzel becsúszott egy kis naturalizmus is a fejbe. Fejlesztés közben, amíg a fej széles volt, csupa román stílusú volt, amikor összenyomtam, tiszta gótika lett, ha aprólékoskodtam, szecesszió csúszott a munkámba. Egyszer Michelangelo Mózesára hasonlított. Erősen kísértett a Mózes-szobor szakállában látott partiknak az ismétlése, de ezt a kísértést félúton legyőztem és gyorsan odaravaszkodtam egy képmény léce, azután még egyet és még egyet. A fül gyűrődése közben tört reám egy emlék. Fél

évszázad távolából ragyogott reám egy mágikus célú, titkos értelmű fülön függő, amire mi öt-hat éves gyermekek félő tisztelettel tekintettünk. Az alsóvárosi templomfal zárt kolduskösszégének igazságtévője, rendtartója, placcosztója, szóval „küdsbírója” volt a szálfá terméti, világtalan öreg Kátai (Mátyás tér 13., pince). Az ő emlékét, az utolsó koldusbíró emlékét idézi a cimpára kalapált függő. A régi élmény ereje ösztönzött, hogy a fülcimpát nagyra dagasztva, a függőt is óriásra méretezzem, de valamiféle fék is dolgozott bennem, ami legyőzte ezt a kísértést. A függő így nézett ki. Tiszta aranyból volt.

Már a fület is befejeztem, amikor jött a krízis (letört három hétre). Komisz érzés volt kísérteteket idézni. Egész temető van már bennem, és a halottaim néha előbbek az élőknél. Hangos, hamis és lármás füttyüléssel iparkodtam visszaszorítani reám törő emlékhámukat. Hiába. Szülők, rokonok, barátok régi és új halottak benitották a mozgólataimat, tették nehezzé a kezeimet. A figyelmem megint, és a lemez a szakáll alatt kitört. Nekikeseredve kitörtem még egy helyen, és letettem a kalapácsot.

Nem lett a fej „bátor, szabad asszociálás” eredménye, csak a belém ivódott formák egyvelege, a hasonlóság igénye nélkül is hasonlóság. Plasztikai civódás, tele ellentmondással, de mégis technikai remekmű. Ebben a fejben jutottam legmesszebb az anyagalakításban, és ez volt az első lemez, amit konkrét cél nélkül, csupán „művészkedésből” használtam el. Az én büdzsémhez van most olyan drága a rézlemez, mint gyermekkoromban a tiszta rajzpapiros.

Így született meg a Don Quijote-fejem, akaratlanul akarva, önéletrajznak szánva.

MATKO
KATALIN
RAJ.Szepesi
Attila

A TENGER

fekete fekete volt a tenger
kavicsdó hullámverés
kőhöz szorított homlokoméjszaka vitrinében
hegyi faluk csónakok csontváza
kivilágított szállodákhazamennék hová haza
ülök a történelemben
arcok emlékével lámpamagánybanszavam ezer kilométerre értik
sós szél indul
érezem a halfejek szagátélek madárlátta kenyéren
kirakatok tükrében országutakon
ahol tengerbe mállik Európa

EZEK

A MAI CSECSEMŐK!

— Nyikoláj Pavlovics — he-

begte az ifjú atya.

— Az anyám családi és ke-

resztneve?

— Olga Arkagyevna — mon-

dta elcsukló hangon a mamája.

— Miként határoztak az én

nevetem illetően?

— Arra gondoltunk, hogy légy

Andruska...

— Szó sem lehet róla! — til-

takozott a csecsemő. — Ez túl-

ságosan gyakori, túlonúl elko-

patott név. Valami jellegzetesebb

kellene, valami különleges.

Gondolkozzanak rajta, és ter-

jesszék elő javasataikat. Egyéb-

ként rendelkeznek önök olyan

értékes tulajdonságokkal, jel-

lemvonásokkal, amelyeket örö-

kölnöm kell?

— Mi... mi... milyen tulaj-

donságokra gondolsz?! — hebe-

te teljesen elképde az apa. —

Mi... mifajta jellemvonásokra?

— Nyugodjék meg, kérem —

szólt nyájasan az újszülött —,

nem ragaszkodom az azonnali

válaszhoz, függőben hagyhatjuk

ezt a kérdést is. Térjünk át in-

kább a rokonokra. Amint látom, kellő számú nagymamával, nagypapával, nagynénivel és nagybácsival rendelkezem. Azzal a tiszteletteljes kérelem fordulok önökhöz, ne gyomószojlenek engem, kíméljenek meg a túlzott becézéstől, és haszontalan ajándékokkal se halmozzanak el.

Látva, hogy óhaja némi megütközést kelt a körülállókban, diplomatikusan hozzáfűzte:

— Nagyjából és egészéből meg vagyok elégedve önökkel. Úgy vélem, jelentősebb véleményeltérések nem merülnek majd fel közöttünk.

— En is így gondolom — mondta ijedten a mama.

— Meg vagyok róla győződve — tette hozzá gyorsan a papa.

A csecsemő elégedetten biccentett:

— Ennek nagyon örülök. Biztosíthatom önöket, amennyiben körültekintően, meggondoltan és célirányosan gondoskodnak rólam, nem okozok majd bánatot önöknek, mire felnövök. A főbb dolgokat tehát sikerült tisztáznunk, van-e valakinek még kérdése, javaslata?... Nincs?...

Hát akkor köszönöm szíves részvételüket a mai megbeszélésünkön. A viszontlátásra. Nekem most még aludnom kell a további gyors fejlődésem érdekében.

Még egyszer kedvesen rájuk mosolygott, és becsukta ógkék szemecskéit.

A. CSIKARJKOV

